

## Zagonetke tržišta

UDK 380.133:629.12

Desetogodišnje poslijeratno razdoblje može se smatrati razdobljem oporavka i pobjednika i pobijeđenih. U to vrijeme (1945—1955) sve zemlje su se bavile prvenstveno svojim unutrašnjim problemima izgradnje i obnove pa uz hladni rat između »Istoka« i »Zapada« nije bilo kretanja ni ljudi, ni roba, ni tehnologije u obimu koji će se javiti u šezdesetim i sedamdesetim godinama ovog stoljeća. Jugoslavija je u to vrijeme bila »zatvorena« zemlja sa skromnim počecima otvaranja prema svijetu.

Nakon zaključenja prvog ugovora o gradnji broda za stranog naručioca koji je sklopljen 1953. godine između riječkog brodogradilišta »3. maj« i švicarskog brodara Swiss Atlantique SA, postupno je uslijedilo sklapanje niza novih ugovora između naših brodogradilišta i brodarskih kompani-

ja iz svijeta. Ti ugovori i gradnja brodova za inozemne kupce nužno su tih godina u našu zemlju i u sva naša brodogradilišta na Jadran doveli mnoge brodovlasnike, njihove predstavnike, mnoge eksperte klasificijskih zavoda i predstavnike stranih isporučilaca materijala i brodske opreme te opreme za brodogradilišta koja su se spremala za realizaciju svog brzog razvoja.

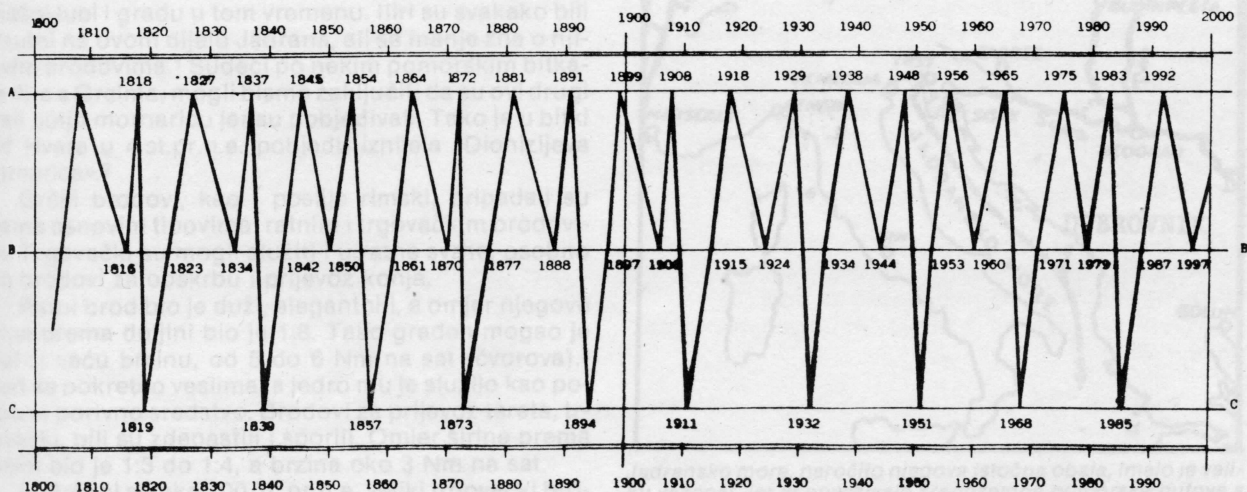
Jedan od mnogobrojnih stranaca koji su u to vrijeme dolazili u konstrukcijski ured Brodogradilišta »3. maj« a u kojem sam tada radio, 1956. godine donio je sobom i pokazao nam list papira formata A3 na kojem je bio nacrtan dijagram »Business cycle and prediction chart«. S obzirom na to što je original dijagrama nađen navodno u gradu Philadelphia, SAD, pretpostavka je da je dijagram

### Dijagram

WE HAVE REPRINTED A REMARKABLE CHART WHICH WAS FOUND IN AN OLD DESK IN PHILADELPHIA IN 1902. THE AUTHOR OF IT IS UNKNOWN. THE ORIGINAL CHART WAS VERY MUCH DISCOLORED AND THE DESK IN WHICH IT WAS FOUND WAS AT LEAST FORTY YEARS OLD.

WE HAVE EVERY REASON TO BELIEVE THAT THE CHART WAS MADE UP DURING THE CIVIL WAR OR POSSIBLY BEFORE. IT IS SURPRISING HOW COLSELY THE UNKNOWN AUTHOR HIT SUCH MAJOR DEPRESSIONS AS 1837 - 1894 AND THE 1929 STOCK MARKET CRASH.

BUSINESS CYCLE AND PREDICTION CHART



A - A YEARS OF GOOD TIMES AND HIGH PRICES. TIME TO SELL STOCKS AND VALUES OF ALL KINDS

B - B YEARS OF HARD TIMES AND LOW PRICES TO SELL AND TO BUY

C - C YEARS IN WHICH PANICS HAVE OCCURRED AND WILL OCCUR AGAIN.

koji nam je onda u »3. maju« bio pokazan u stvari kopija odnosno precrtana verzija originala iz Amerike a što je pribavio neki Evropljanin za vrijeme svog boravka u SAD.

Kako sam onda smatrao da je dijagram vrlo interesantan, pokazani mi dijagram s kompletnim opisom slobodnom rukom sam kopirao na paus papir iz kojega smo onda, u brodogradilištu izradili više kopija. Svoju kopiju sačuvao sam do današnjih dana. Iako vrlo čitljiva i pregledna, moja kopija danas, stara 33 godine, teško bi se mogla ponovno kopirati pa sam nedavno izradio »čistu kopiju« ovog vrlo interesantnog dijagrama a koja na jedan suvremeniji način potvrđuje od davnina poznatu biblijsku priču o »sedam mršavih i sedam debelih krava«.

Bez obzira na to da li je original dijagrama nađen baš 1902. g. u što nema naročitog razloga da sumnjamo i da li je stol u kojem je dijagram bio nađen bio star 40 godina (što ne znači da je original dijagrama bio toliko star), već približna podudarnost predskazanih i ostvarenih konjunktornih (1956, 1965, 1975. g.) i kriznih (1960, 1968, 1979. i donekle 1985) godina odnosno razdoblja u ove posljednje 32 godine što je »kopija« dijagrama u mom posjedu opravdavaju naše mišljenje da su već stoljećima pa i od davnina postojali ljudi koji su uočavali, pratili i tako znali zakonitost cikličkih promjena u ekonomiji svojih sredina i »svijeta« koji su onda poznavali. Očito je da su se u prošlosti promjene događale bez obzira na kojem se stupnju razvoja čovječanstvo nalazilo.

Nepoznati autor originala dijagrama u prikazivanju dobrih i loših godina poslužio se metodom kvalitativnog prikaza pa su mu sve amplitude jednakih visina, jer je naglasak bio usmjeren na vremensko određivanje samih pojava a ne na njihovu kvantifikaciju.

Analizirajući tekst iznad dijagrama u kome se spominje kriza iz 1929. godine (The 1929. stock market crash) može se zaključiti da je dijagram nađen 1930. godine iako ima mnogo razloga da se pretpostavi da je nađen tek u 2. svjetskom ratu ili čak po njegovom završetku. Očito da je »papir« bio mnogo u prometu u vremenu 1950—1956. kad je kao kuriozitet prešao Atlantski ocean, došao u Evropu pa i u nas. (Da je bio ranije nađen do 1956. bio bi već i zaboravljen kao što se dogodilo i poslije).

Uzajamna povezanost razvoja svjetske privrede i međunarodne razmjene transporta roba morskim putovima, brodarstva i brodogradnje znanstveno je i stručno obrađena. Ta povezanost koju karakterizira vremenski pomak između primarne pojave konjunktura ili krize u privredi i istih kretanja u brodarstvu i brodogradnji kao sekundarnoj pojavi također je već dugo poznata. Jedina razlika između »nekadašnjih« (do 2. svjetskog rata) i sadašnjih pojava prosperiteta i recesija nalazi se u činjenici da se nekadašnje pojave nisu mogle ili vrlo teško kontrolirati dok se na suvremene privredne tokove danas vrlo uspješno utječe bilo da se radi o ekstremno brzom razvoju, a posebno kada se radi o dubokim krizama. Drugim riječima intervencijom države dolazi do prigušivanja oscilacija odnosno smanjenja amplitude posebno onih s negativnim predznakom (krize). Usporedba događaja iz 1932. kada je zbog svjetske krize došlo do pravog privrednog kraha u svijetu i kriza iz sedamdesetih godina (naftni šokovi) najbolje pokazuju kako se suvremeni razvijeni svijet sada zna obraniti od negativnih posljedica oscilatornih privrednih kretanja.

Dijagram objavljujem samo kao zanimljivost bez pretenzija da se dublje komentiraju pojave cikličkih kretanja u svjetskoj ekonomiji.

## Shipping Company Limited

1911-1912 London, Glasgow, Liverpool

HELAN, WHEEL, LONDON

Swiss House

Stokholm

BRANCO, WITTE, LIVERPOOL

Paris, Hamburg, Bremen

Paris, Hong Kong

London, Hong Kong

